

Foster for beekeeping bridges through innovative and participate training

“Tööriist meemesilaste tervise abiks” “Tööriist meemesilaste tervise abiks”

This project has been funded with support from the European Commission.
This publication is the sole responsibility of its author. The Commission is not responsible for the use which may be made of the information contained therein.
Proj No: 2019-1-PT01-KA202-60782

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Tööriist meemesilaste tervise abiks”

Tööriist meemesilaste tervise abiks (mesinduses on mesilaste pidamist üheks piiravaimaks faktoriks mesilasi kimbutavad erinevad haigused ja parasiidid) arendati sellises formaadis, et mesinikel oleks seda võimalik lihtsasti kasutada ka väljas mesialste juures olla. Sõltumata mesiniku kogemustest/staažist, saavad nad kasutada innovatiivset ja mängulist lahendust, tuvastamaks võimalikke probleeme ja otsida neile lahendusi just läbi käesoleva innovatiivse “Tööriista”.

“Tööriist meemesilaste tervise abiks” on osa projekti “beeB” käigus välja töötatud kursusest, mis võimaldab omandada oskusest meemesilaste tervise ja toitumise. Antud innovatiivse tööriista oodatavad tulemused on mesinike oskuste parandamine/arendamine, eesmärgiga parandada seeläbi ka mesila tootlikkust. Need oskused ja kogemused on olulised selleks, et hoida mesinike poolt peetavad mesilaspered elus ja mis kõige olulisem: “hoida mesila jätkusuutlikuna”. Lisaks toodangu suurendamisele aitab loodetavasti käesolev “tööriist” parandada ka toodetavatae mesindustoodete kvaliteeti (kasumi suurenemine läbi kvaliteetsete toodete).

Risto Raimets & Reet Karise
Eesti Maaülikool

Cristina Amaro da Costa, Davide Gaião, Jorge Oliveira & Catarina Coelho
Põllumajanduskool | Viseu & CERNAS Polütehniline Instituut

Bjorn Dahle & Melissa Oddie
Norra Mesinike Assotsiatsioon

Mesilaste talvitumine, uue hooaja algus

Talv	Mida ma näen?	Mida teha?	Mine slaidile
Lumi!?	Tarud on lumega kaetud	Ära tee midagi	8
		Kui ilm muutub soojemaks, siis veendu, et mesilastel oleks võimalus teha puhastuslend	8
Toiduvarud	Toitu napib	Kontrolli taru kaalu, kaanetatud sööda kogust	9
		Lisa kandit või söödaraame	11
	Küllaldaselt toitu	Piisava söödavaruga mesilasperelt võib eemaldada mõned söödaraamid ja anda need toidupuuduses mesilasperele	13
	Hallitus raamid	Kasuta võrkpõhjasid, eemalda talveks kile pere pealt	33
Talvekobar	Suur talvekobar	Ole õnnelik	13
	Väike talvekobar	Paiguta väike talvekobar ühte mesitaru serva ja lisa soojustusplaat raamide vahele nii, et mesilasperel tekiks soe ruum	12
Taru puhastamine	Põhi	Asenda/puhasta tarupõhi kevade alguses	12
	Roojaplekid lumel, raamid ja tarul	Võta sellest mesilaspreset proov ja lase seda nosema suhtes analüüsida	10

Mesilaspere tugevus, suvi

Suvi	Mida ma näen?	Mida teha?	Mine slaidile
Tugev mesilaspere	Taru on mesilasi täis, kõik raamid on mesilastega kaetud	Lisa meekorpus	13 16
		Lisa raame, anna mesilasperele ruumi	16
		Poolita mesilaspere (tee iduperesid)	15
		Kontrolli sülemlemismeeleolu esinemist	23
Nõrk mesilaspere	Paljud raamid tühjad, mesilaspere ei arene	Lisa teistest mesilasperedest kaanetatud töölishaudme raame	17
		Kontrolli mesilasema olemasolu ja kvaliteeti	17
		Kontrolli haudme olemasolu ja vanust	17
		Asenda mesilasema kui vaja	22
Uue mesilaspere tegemine	Sul on üleliigset inventari	Poolita mesilaspered ja anna uuele mesilasperele mesilasema	15
	Sul on tugevad mesilaspered	Tee iduperesid	15

Mesilaspere tervis

	Mida ma näen?	Mida teha?	Mine slaidile
Kahjustus	Hiir tarus, rikutud raamid	Püüa hiir kinni	30
		Sule lennuava nt spetsiaalse metallvõrguga	30
	Augud tarudes (linnud, nugised)	Püüa nugis kinni. Kata taru metallvõrguga	35
		Paigalda elektriaed. Võta ühendust jahimeestega	34
	Karukahju	Hävita/sulata raamid	37
	“Puuvillased” käigud raamid (vahakoi)	Puhasta/asenda taruinventar	10
Haigused	Räpane/must taru	Tõrju varroalesta, kui pole juba liiga hilja...	29
	Närbunud tiibadega mesilased	Kontrolli Ameerika haudmemädaniku suhtes	39
	Veidra välimusega haue, paha lõhn	Tee varroatõrjet	21
Parasiidid	Väiksed punased lestad mesilastel/tarupõhjal	Paigalda püünised, kitsenda taru lennuava	31
	Herilased	Hävita terve taru	32
	Mardikad tarus, paha lõhn, määrdunud tarupõhi	Tõrju varroalesta	26 27 28
	Varroalestate kõrge arvukus mesilasperes		

Raamimajandus

Aeg?	Mida ma näen?	Mida teha?	Mine slaidile
Varakevad	Palju lesehauet	Kontrolli mesilasema kvaliteeti. Võib-olla tema viljakus on kahanenud ja ta muneb viljastamata mune	18
Igal ajal		Mesilaspere on jäänud emata ja töölismesilased on munele hakanud. See mesilaspere vajab kiiresti ema!	18
Meevõtt	Käärinud mesi või nektar	Ära võta mett liiga vara. Meeraamist vähemalt 1/3 peaks olema kaanetatud	24
		Enne meevõttu raputa meeraami horisontaalselt- kui see tilgub, siis on tegu nektariga ja mesi pole võtmiseks valmis	24
		Kasuta refraktomeetrit, et mõõta mees oleva vee %	24
Kevad	Mustad/tumedad kärjed	Mustad raamid tuleks sulatada	29 36

Varia

Aeg?	Mida ma näen?	Mida teha?	Mine slaidile
Kevad	Mesilaspere ei arene kevadel hästi	Anna lisaööta (proteiin)	14
Hooaja jooksul	Mesilaspere on emata	Kasvata ise mesilasemasid	19
Suvi	Väike noor mesilasema	Ära tee midagi. Tegu on veel paarumata mesilasemaga	20
Hooaja jooksul	Mesilasperes on tuhandeid mesilasi, mistõttu mesilasema leidmine on keeruline	Märgi mesilasema spetsiaalse värvig vastavalt aastanumbrile	21
Suvi	Ma nägin suurt mesilaste kobarat rippumas puu küljes	Su mesilaspere on sülemlenud. Proovi sülem kinni püüda	23
Suvi	Mesi on võetud, kuidas sööta mesilaspere?	Anna suve lõpul oma mesilasperedele suhkruisurupit	25
Kevad	Ma näen "muumiaid" oma tarus	Tegemist on lubihaudmega. Hoia tugevaid ja terveid mesilasperesid	38
Hooajal	Kollane ja kleepuv mesilashaue	Kontrolli mesilaspere Ameerika haudmemädaniku suhtes	39
Hooajal	"Auklik" haue	Jälgi mesilaspere toiduvaru, vajadusel vaheta mesilasema	40

Mesilasperede talvitumine

- Sõltub kliimast
- Mesitarud võivad olla lumega kaetud, lisasoojustuse vajadus küsitav
  - Las nad olla
  - Võid kuulata kas mesilaspere on vaikselt või häälitseb närviliselt
- Soojemas kliimas tuleb mesilasperesid sööta vastavalt vajadusele

Foto: Risto Raimets

Näljas mesilaspere

- Enne kevade algust on juba oluline kontrollida mesilasperede söödavaru
  - Kaanetatud söödaraame pole
  - Taru on kerge
- Antud pildil on näljas mesilaspere
- Lisatoit kandi või toiduraamide näol

Foto: Risto Raimets

Nosema

- Nosematoos on seenhaigus, mis võib mesilasperele palju kahju teha
- Kaks liiki: *Nosema apis* ja *Nosema ceranae*
- *N. apise* kliiniline sümptom on kõhulahtisus
- *N. ceranae* puhul kliiniline pilt puudub, pere on nõrk
- **Nosema analüüsimiseks saada 20 mesilast laborisse analüüsimiseks**
- Kuidas tõrjuda?
  - Kõrge hügieen mesilas
  - Vaheta mesilasemasid
  - Asenda määrdunud raamid puhastega

Foto: Sigmar Naudi

Lisasöötmine talve lõpul/varakevadel

- Lõika kandipaki sisse ca 20x20 cm auk
- Paiguta kandipakike mesilaskobara peale
- Nädala-kahe möödudes kontrolli kui palju sööta alles on

Foto: Sigmar Naudi

Väike mesilaspere

- Kevadel on oluline hinnata mesilaspere tugevust. Eemalda katus
- Seejärel tõsta alumine korpus püsti ja hinda mesilaspere tugevust
- Antud pildil on väike mesilaspere ja uut korpust lisada ei tule
- Kui mesilaspere on juba piisavalt tugev, lisage uus korpus

Foto: Sigmar Naudi

Tugev mesilaspere

- Pärast talvitumist katab tugev mesilaspere enamike raamdiest
- Hinda toduvarusid! Tugev mesilaspere tarbib suuremas koguses toitu
- Kui mesilaspere on toitu täis, siis eemalda mõned raamid ja anna tühjad asemele, et mesilasema saaks sinna munedada

Foto: Reet Karise

Proteiiniga lisasöötmine

- Teatud juhtudel on selline tegutsemine kasulik
- Parim aeg on:
  - Varakevad – mesilaspere arengu toetamine
  - Hilissuvi – mesilaste talveks valmistumine
- Proteiinipulber segatakse suhkrusiirupiga
- Antud pildil on punase ringiga märgitud väike tükike lisasöödast

Foto: Sigmar Naudi

Kuidas suurendada oma mesilat?

- Tee iduperesid. Võta 1-2 haudmeraami ja 1 söödaraam (koos mesilastega)
- Poolita mesilasperesid
- Uude tehtud mesilasperesse anna ka uus mesilasema

Tavasuuruses mesilaspered ja idupered

Foto: Sigmar Naudi

Foto: Risto Raimets

Mesilasperede arengu võrdlemine

- Tihti on enamus mesilasperesid ilusti arenenud, aga mõni jääb siiski maha
- Antud pildil on ilmselgelt midagi viltu mesilasperega nr "75"
- Antud mesilasperele tuleks anda uus ema

Colonies with different development

Foto: Risto Raimets

Mesilasema kvaliteet

- On oluline kontrollida mesilasema kvaliteeti
- Pildil olevad tühjad kärjekannud on normaalsed. Mesilased kasutavad neid “kütmiseks”
- Hea mesilasema = suurem ja tugevam mesilaspere
- Suurem meesaak

Foto: Risto Raimets

Leski “tootev” mesilasema

- Viljastamata munad on munetud töölismesilaste kärjekannudesse
- Tavaliselt on lesehaue raamide servades
- Kaalu mesilasema vahetamist

Foto: Sigmar Naudi

Mesilasemata pere

- Mesilasema puudumine: pole hauet, mesilased ärrituvad kergesti
- Emata mesilasperele on oluline anda uus mesilasema nii ruttu kui võimalik
  - Üks võimalus on ise kasvatada mesilasema vageldamise teel
  - Vageldamine = 1-3 päeva vanused töölisvaglad paigutatakse mesilasema kupualgetesse. Ca 12 päeva pärast vageldust mesilasemad kooruvad

Foto: Sigmar Naudi

Noor paarumata mesilasema

- Paarumata ema leidmine perest on raske
- Väiksed paarumata mesilasemad on pea sama suured kui töölistemesilased
- Siiski, ka noore mesilasema värvid on teised kui töölistel!
- Pea ka meeles, et paarumata mesilasema on võimeline liikuma läbi emalahutusvõre

Foto: Reet Karise

Kuidas leida mesilasema mesilasperest üles?

- Sõltumata mesiniku kogemustest on teinekord mesilasema leidmine siiski raske
- Kasuta spetsiaalseid märkvärve, et mesilasema leidmine oleks lihtsam

Foto: Risto Raimets

Foto: Reet Karise

Uue mesilasema andmine

- Uue ema andmiseks on mitmeid viise
- Üks võimalus on eemaldada vana ema ja uus anda 24 h pärast
- NB! Pea meeles, et emata pere hakkab sisuliselt kohe uusi emakuppe tegema
- Oluline on enne uue ema andmist eemaldada kõik emakupud
- Antud piltidel on näha mesilasema saatepuur ja selle sisestamine mesitarru

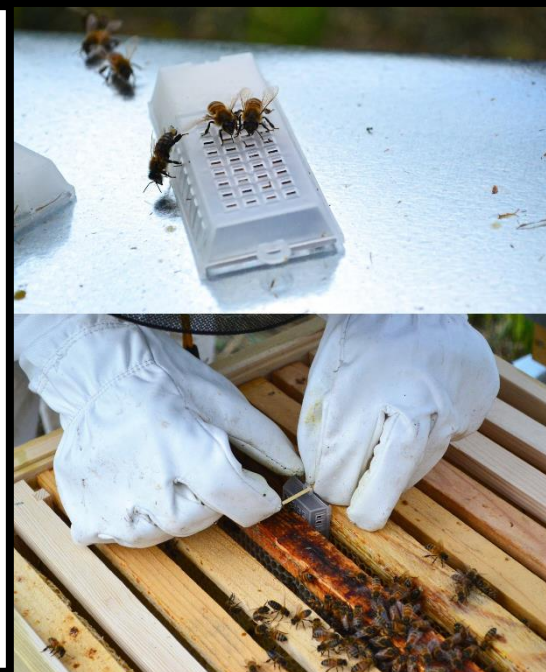

Foto: Sigmar Naudi

Sülemlemine

- Mesilased lendavad tarust välja ja kogunevad lähedusse puu vm külge
- Katsu sülem kinni püüda
- Raputa või pühi sülem kasti
- Kui sülem kastis, siis sulge kast ja vii vähemalt 24 tunniks kuskile jahedasse. Alles siis pane sülem uude tarru.

Kui mesilasema on juba kastis, siis tulevad ülejäänud mesilased talle järele

Püüa sülem kasti, kus on ka mõned tühjad raamid

Foto: Reet Karise

Ebaküps mesi

- Kuidas saada aru, et mesi on võtmiseks küps?
- Tavaliselt mesilased kaanetavad küpse mee õhukese vahakihi
- Antud pildil on mesi toores
- Kui kahtled, siis raputa raami horisontaalselt. Kui nektar tilgub välja, siis mesi on kahtlemata toores.

Foto: Risto Raimets

Söötmine hilissuvel

- Pärast meevõttu on oluline mesilasi sööta
- Suhkrulahus 3:2. Söödanõu vajalik
- Siirupi jaoks peab kõrgedes piisavalt ruumi olema
- Sööda u 7 päeva tagant
- Söödetava siirupi kogus sõltub sinu asukohast (kliima jne)

Söödanõu paigaldamine

Söötmine

Foto: Sigmar Naudi

Varroalestad sinu mesilas

- Varroalestad on levinud pea kõikjal maailmas
- Selleks, et hoida mesilaspered elus, on oluline tõrjuda varroalesta
- Oblikhappe tilgutamist tehakse enamasti sügisel, siis kui mesilasperes pole enam hauet

Foto: Sigmar Naudi

Varroa tõrje (II)

- Sipelghape on samuti üheks varroalesta tõrjeks kasutatav võimalus
- 65% sipelghape tilgutatakse majapidamislapile, mis asetatakse mesilaspere peale
- Oluline on jälgida temperatuuri (vähemalt +12)
- Aurustuvad sipelghappe aurud tapavad varroalestad
- NB! Kasuta respiraatorit kui tõrjet teed

Foto: Sigmar Naudi

Loenda lestasid!

- Ilma konkreetse vajaduseta pole mõtet mesilasperesid ravida
- Loenda kui palju lestasid langes 24 h möödumisel tõrjest
- Tee “alkopesu”, et teada saada lestasuse arv mesilasperes

Foto: Reet Karise

Märgid tugevast lestakahjustusest

- Vasakpoolne pilt tehti 2022. kevadel
- Mesitarus polnud mesilasi
- Taru oli sööki täis
- Olid mõned kaanetatud haudmeraamid
- Vaadake lähemalt – väiksed augukesed haudmekannudel iseloomustavad tugevat lestakahjustust

Foto: Risto Raimets

Foto: Bjorn Dahle

Hiiretõke

- Enne talve on oluline lisada hiiretõkked
- Mõned mesinikud katavad oma tarud tervenisti võrkudega, mõned jälle ainult lennuavad

Foto: Sigmar Naudi

Aasia vapsik

- Aasia vapsiku rünnete tõkestamiseks kasutage spetsiaalset varustust
- Ülemisel pildil on vapsikutele mõeldud "elektritara"

Foto: Cristina Amaro da Costa

Väike tarumardikas

- Täiskasvanud: 5-6 mm pikad mustad mardikad
- Vastsed: kuni 1 cm pikkused, pärilvalged roomavad ussikesed
- Väikese tarumardika vastsed hävitavad mesilaspered kargesid koos toiduga.
- **Tarumardika avastamise korral oma mesilast kontakteeru koheselt vastavate ametkondadega!**

Foto: Maria José Valério (INIAV)

Liigse niiskuse vältimine

- Hea ventilatsioon on oluline edukaks talvitumiseks
- Tarupõhjad peaksid olema ventileeritavad (võred jm)
- Mõned mesinikud eemaldavad talveks mesilasperedelt kile, et vältida vee kondenseerumist

Foto: Sigmar Naudi

Karukahju

- Karud võivad teie mesilas palju pahandust teha
- Karukahju vältimiseks on mõned võimalused
  - 1) Vali targalt oma mesila asukoht
  - 2) Kasuta elektritara
  - 3) Kasuta repellente jm
  - 4) Kontakteeru kohalike jahimeestega

Foto: Risto Raimets

Lindude tekitatud kahjud

- Talvel on mesilased kobardunud ja väheaktiivsed, mistõttu on nad lindudele heaks saagiks
- Linnud nagu rähn võivad palju kurja teha mesilaspererele
- Antud pildil on näha rähni kahjustus
- Sügisel kata atrud metallvõrguga
- Metallvõrk kaitseb ka nugiste jm eest

Foto: Risto Raimets

Vaha taaskasutamine

- Vanad ja tumedad kärjed tuleks mesilasperest eemaldada
- On hea tava, et talvitunud tumedad kärjed tõstetakse meekorpusesse, pärast mida need sulatatakse
- NB! Antud pildil on punaste ringikestega märgitud varroalesteadega nakatunud mesilased

Old brood combs that need to be removed from hive

Fotos: Risto Raimets ;Reet Karise

Vahakoi

- Vahakoi vastsed suudavad toituda mesilasvahast
- Vahakoi vastsed koovad villased kookonid, nagu pildil näha
- Kui mesinik avastab sellised raamid, siis need tuleks põletada või sulatada

Foto: Reet Karise

Lubihauve

- Põhjustab seen *Ascosphaera apis*
- Harva tapab mesilaspere
- Pärast kaanetamist nakatunud mesilashaue sureb
- Kliiniline pilt: “muumiad”
- Kuidas tõrjuda?
  - Hea mesilaspere majadamine (ventilatsioon jne)
  - Noored ja terved mesilasemad
  - Hügieen!

Foto: Bjorn Dahle

Euroopa haudmemädanik (EFB)

Ameerika haudmemädanik (AFB)

- plutonius (EFB) ja Paenibacillus larvae (AFB)
- Nakatab igas vanuses mesilasvaklu
- Nakatunud vaglad surevad
- Kliiniline pilt: surnud vaglad, mis muutuvad kollaseks-mustaks ja hakkavad haisema
- Kuidas tõrjuda:
  - Esiteks saada proovid analüüsi!
  - Head mesilaspere majandamise tavad
  - Kasuta noori ja terveid mesilasemasid
  - Kõrge hügieen mesilas!
  - Hävita nakatunud mesilaspered kui vaja

Foto: Bjorn Dahle

Kotthaue

- Põhjustab viirus *Iflavirus genus*
- Enamasti mõjutab töölishauet
- Kombineeritult teiste stressifaktoritega on mesilasperele ohtlik
- Enamasti saab siiski mesilaspere selle viirushaigusega hakkama, kui eemaldab nakatunud haudme
- Emadevahetus on sel juhul oluline!
- Mesiniku hügieen mesilas on oluline!
  - 3-4 aasta vanuste haudmeraamide eemaldamine on oluline

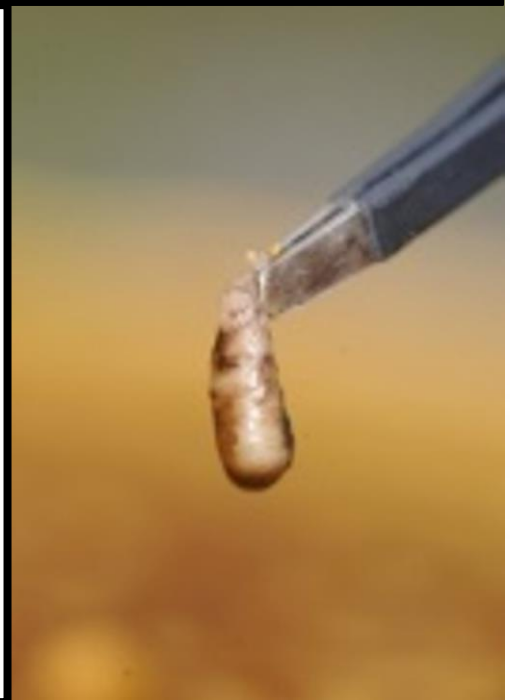

Foto: Bjorn Dahle

Foster for beekeeping bridges through innovative and participate training

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

www.beebproject.eu

